

Dörtlük

Dört dizeden oluşan nazım birimine denir.

ÖRNEK

Ne hasta be'kler sabahı
Ne taze ölüyü mezar
Ne de şeytan bir günahı
Seni beklediğim kadar

Beş (Küme, Bölüm)

Birbirine ölçü ve uyakla bağlanmış ikiden fazla dizeden oluşan mısralar topluluğudur.

ÖRNEK

Kandilli'de eski bahçelerde
Akşam kapanınca perde perde
Bir hatıra zavki var kederde

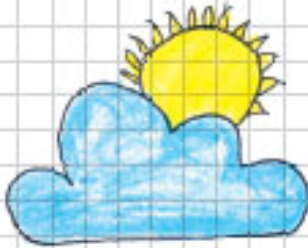

Ölçü (Vezin): Bir şiirdeki dizelerin hece sayısı ya da hece-lerin usulîlik kısırlık bakımından denk oluşuna ölçü denir.

Hece Ölçüsü

Şiirde mısralardaki hece sayısının eşit olmasına dayanan ölçüye hece ölçüsü denir. Hece-lerin sayısı parmakla sayıldığı için "parmak ölçüsü" adıyla da bilinir.

- ✗ Türklerin milli ölçüsüdür.
- ✗ Dizelerdeki hece sayısının eşit olması esasına dayanır.
- ✗ Hece ölçüsü ile yazılan şiirlerde bir dizede vurgu gayesiyle bir ya da iki kez durulur. Bu yerlere "durak" denir.
- ✗ Edebiyatımızda en çok kullanılan ölçüler 7, 8 ve 11'li hece ölçüleridir.

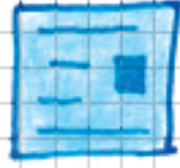

Bazıları Başarıyı
Hayal Eder.
Bazıları ise Uyanıp
Onun için Çalışmaya
Başlar.

ÖRNEK

Çıkıp yücesine / seyrân eyledim
 Gördüm ak kugulu / güller perişan
 Bir fırkat geldi de / durdum ağıadım
 Öpüp kokladığım / güller perişan

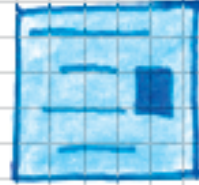

Çı - kıp yü - ce - si - ne / sey - rân ey - le - dim
 1 2 3 4 5 6 + 1 2 3 4 5

6 + 5 = 11'li duraklı hece ölçüsü

ÖRNEK

Gel dilberim / kan eyleme
 Seni kandan / sakınırım
 Doğan aydan / esen yelden
 Seni gülden / sakınırım

Gel - dil - be - rim / kan - ey - le - dim
 1 2 3 4 + 1 2 3 4

4 + 4 = 8'li duraklı hece ölçüsü

Aruz Ölçüsü

Mısraındaki hecelerin uzunluk ve kısalıkları temeline dayanan nazım / şiir ölçüsü demektir.

- ✖ Aruz ölçüsü, Arap edebiyatı kaynaklıdır.
- ✖ Türkler aruz ölçüsünü 11. yüzyıldan itibaren kullanmaya başlamışlardır.
- ✖ Aruz ölçüsü daha çok Divan edebiyatında kullanılır.
- ✖ Aruzla yazılan ilk Türk eseri Yusuf Has Hacıb'in yazdığı Kutadgu Bilig'dir.
- ✖ Aruz ölçüsü zamanla Türkçe'ye en iyi şekilde uygulanmıştır. Mehmet Akif Ersoy, Yahya Kemal Beyatlı, Faruk Nafiz Çamlıbel gibi şairlerimizin elinde ustalıkla kullanılmıştır.

Açık (Kısa) Hece: Ünlülerle biten hecelerdir. Bu heceler aruz incelemesinde (•) işaretiyle gösterilir. Açık - kısa hecelerin ses değerleri "yarım" kabul edilir.

Kapalı (Uzun) Hece: Tam ses değeri taşıyan hecelerdir. Ünsüzlerle ve dilimize Arapça ve Farsça'dan geçmiş uzun ünlüler (â, î, û)'la biten hecelerdir. Bu heceler aruz incelermesinde (-) işaretıyla gösterilir. Kapalı - uzun hecelerin ses değeri "tam" dır.

UYARI

Arapça ve Farsça'dan gelme uzun ünlülerle kurulan (âb, âl) gibi iki sestli hecelerde, (bâ, cû) gibi üç sestliler gerine göre, aruzda bir buçuk hece değerinde tutulur ve (·) işaretıyla gösterilir.

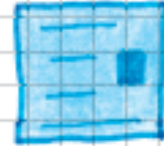
ÖRNEK

Dinle neyden / kim hikâyet / etmede

— · — — / — · — — / — · —

Ayrılıklar / dan şikâyet / etmede

— · — — / — · — — / — · —

NOT

Dize sonundaki bütün heceler uzun - kapalı (-) hece kabul edilir. Yani dize sonundaki ses ister uzun ister kısa olsun, mutlaka uzun kabul edilir.

İmâle: Aruz ölçüsünde imale, kısa olan bir hecenin uzatılmasıdır. Kısa bir heceyi, ölçü gereği uzun yapmaya imale denir.

Zihaf: İmâlenin tersidir. Ölçü gereği Arapça ve Farsça'daki uzun hecenin kısaltılmasıdır.

Vast: Ünsüzle biten bir sözcüğün ünsüzünü, ondan sonra gelen ve ünlüyle başlayan bir sözcüğün ilk hecesine bağlama işlenine denir.

Tak'ti: Aruz ölçüsünde dizelerin durak yerlerini belirtecek biçimde kesik kesik okunmasına denir.

Serbest Ölçü

Ölçü ve uyak düzeni olmayan şiirlerin ölçüsüdür. Bu ölçüyle oluşturulan şiirlerde uyum, hece sayısı ve uyakla değil; sözcüklerdeki ses ilişkileriyle sağlanır.

- 19. yüzyılın sonlarında doğmuş ve hızla gelişmiştir.
- Edebiyatımızda 1930'lardan beri kullanılmaktadır.

UYAK (KAFİYE)

Şiirde dize sonlarındaki ses benzerliğine uyak denir. Uyak dize sonlarında seslerin tekrarlanmasıyla dizelerin ahengini artıran bir müzik unsurudur. Uyağı oluşturan eklerin, sözcüklerin yazılışları ve okunuşları aynı, anlamları ve görevleri farklı olmalıdır.

Uyak Türleri

Redif: Dize sonlarında yazılışları, anlamları ve görevleri aynı olan eklerin, sözcük ve sözcük gruplarının tekrar edilmesine redif denir. Redif uyağın sonra gelir, her dize sonunda redif bulunmak zorunlu değildir.

ÖRNEK

Dogru söylerim halk razi değil
Egri söylerim Hak razi değil

} Redif

ÖRNEK

Kış gününde güller bi+mez
Dalında bülbüller ü+mez
Can arzular elim ye+mez
Gönül selâm ister şimdi

-+ = Yarım uyak

